

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО
КАФЕДРА КРИМІНОЛОГІЇ
ТА КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОГО ПРАВА

ЗЛОЧИННІСТЬ ЯК СУСПІЛЬНА ПРОБЛЕМА ТА ШЛЯХИ ЇЇ ВИРІШЕННЯ В УКРАЇНІ

Матеріали Всеукраїнської студентської наукової конференції

(Харків, 4 листопада 2016 року)

У двох томах

За редакцією *А. П. Гетьмана, Б. М. Головкина*

Том 1

Харків
«Право»
2016

УДК 343.9(477)
ББК 67.9(4УКР)61
3-68

Редакційна колегія:

д-р юрид. наук, проф. Б. М. Головкін (голова);
канд. юрид. наук, доц. К. А. Автухов (відповідальний секретар);
канд. юрид. наук, доц. В. В. Пивоваров;
канд. юрид. наук, доц. М. В. Романов;
д-р юрид. наук, проф. О. Ю. Шостко;
канд. юрид. наук, асист. О. В. Новіков

Злочинність як суспільна проблема та шляхи її вирішення в Україні : матеріали Всеукр. студ. наук. конф., м. Харків, 4 листоп. 2016 р. : у 2 т. / за ред. А. П. Гетьмана, Б. М. Головкіна. – Т. 1. – Х. : Право, 2016. – 166 с.

ISBN 978-966-937-086-0

ISBN 978-966-937-087-7 (т. 1)

ISBN 978-966-937-087-7 (т. 1)
ISBN 978-966-937-086-0

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2016
© Видавництво «Право», 2016

ВПЛИВ ФОНОВИХ ЯВИЩ У МЕХАНІЗМІ ДЕТЕРМІНАЦІЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Ніщо у світі не з'являється і не зникає само по собі. Все у світі взаємопов'язано і злочинність не є винятком, оскільки вона є складовою частиною суспільства та різновидом соціальних явищ. Але завжди є причини, які зумовлюють виникнення певних явищ. Кримінологічна детермінація пояснює закономірний розвиток і взаємозв'язок суспільного буття із суспільною свідомістю через відносини між людьми, різні види діяльності, в тому числі злочинної [2, с. 1]. Паралельно із злочинністю в системі суспільних відносин існують й інші негативні явища, що утворюють для неї сприятливе середовище, позаправове поле функціонування, які у кримінології називають фоновими [1, с. 106]. Питання про причини злочинності, а також про причини фонових для злочинності явищ, в останні десятиліття широко дискутувалось у кримінологічній літературі.

Фонові явища за своєю природою є соціальними відхиленнями, джерелом дестабілізації суспільних відносин, але вони відрізняються від злочинності у першу чергу тяжкістю наслідків. Тобто вони є сприятливим середовищем для поширення злочинності, оскільки вони розширюють вплив неправових інститутів та норм, а також впливають на суспільну свідомість, деформуючи її таким чином, що антисоціальна поведінка видається звичною.

Традиційно до фонових явищ відносять пияцтво, наркотизм, соціальний паразитизм, проституцію, бродяжництво і безпритульність. Останнім часом цей перелік розширився за рахунок правового нігілізму, насильства в сім'ї, вандалізму, проявів аморальності, психічних розладів, нелегальної міграції, расизму, ксенофобії, суїцидальної поведінки тощо [5, с. 108].

Особливо актуальним дослідження та врахування фонових явищ є для країн, що розвиваються, та для країн з перехідною економікою. Серед усієї сукупності зовнішніх факторів, що відтворюють фонові для злочинності явища, головну роль у формуванні та відтворенні фонових для злочинності явищ відіграють фактори економічного характеру. І на це є дві причини: по-перше – відсутність саме нормального рівня матеріального забезпечення, неможливість задовольнити свої базові потреби на протязі всієї історії штовхало людей на різного роду вчинки, як глобального масштабу (революції, повстання), так і більш локального (крадіжки, грабежі, розбій і т. д.); по-друге – спрямованість життя людини на задоволення основних потреб означає відсутність можливості розвиватися духовно, скорочення вільного часу і як наслідок – несформованість громадянського суспільства та правовий нігілізм, що у свою чергу веде до створення антиправового середовища. Тобто відсутність економічної свободи, яка б забезпечувалася державою, змушує людей шукати інші, нелегальні шляхи збагачення.

На жаль, для України така ситуація є актуальною. В Україні сформована олігархічна модель економіки. За оцінками експертів, 75% національного багатства привласнюють близько десяти великих фінансово-промислових груп. Панування олігархічної моделі економічних відносин супроводжується такими криміногенними явищами, як тінізація та монополізація економіки, поглиблення економічної нерівності, погіршення показників зайнятості та бідність переважної частини населення [1, с. 108].

Повідомляється, що Україна залишається єдиною країною світу, яка не здодала кризу 2008–2009 рр., оскільки її економіка дотепер не вийшла на показники до кризового 2007 р. За даними ООН, розрив між доходами 10% найбагатших і 10% найбідніших громадян України становить 30:1 (за деякими оцінками, навіть 40:1) [1, с. 108]. Цей показник виявляє те, що в Україні дуже слабкий прошарок середнього класу, який у більшості країн і є основою суспільства та суспільної думки.

Також існують й інші проблеми: сповільнення темпів формування прошарку ефективних приватних власників, у першу чергу – через зловживання в ході приватизації, роздержавлення та неефективність фінансово-банківського сектору; низька ефективність використання бюджетних коштів, зокрема в ході розподілення державних замовлень і кредитів, що ще більше посилює бюджетні проблеми країни; підвищення ціни споживання за рахунок корупційних витрат [4, с. 116–117].

Але хоча економічний фактор є найбільш значним для фонових явищ, він є похідним від неефективного управління державою, від політики, що зумовлює низку соціальних проблем. Відсутність послідовних реформ спричиняє початок кризових явищ в економіці, що відіграє значну роль у виникненні серйозних деформацій соціальної сфери, значна кількість яких має криміногенний відтінок. Корумпованість влади сприяє укоріненню зв'язків між злочинцями і владою та майже офіційним покривання злочинів. Це приводить до формування відчуття беззахисності та беззаконня у населення, а також безкарності у злочинців, що ще більше позначається на правосвідомості та громадській позиції народу.

Таким чином, на мою думку, фонові явища дійсно відіграють значну роль у механізмі детермінації злочинності. Вони задають загальний настрій серед населення, зумовлюють ступінь довіри до влади та правоохоронних органів, створюють атмосферу порядку чи навпаки беззаконня. І чим більше країна нестабільна, чим більше переживає політичних чи соціальних потрясінь – тим більший вплив мають фонові явища, оскільки вони впливають на наше оточення та на нашу дійсність. І якщо зростає загальна кількість антиправових суспільних відносин, то зростає і кількість кримінальних правопорушень.

Список літератури

1. Головкін Б. М. Загальна характеристика детермінантів злочинності в Україні [Електронний ресурс] / Б. М. Головкін // Форум права. – 2014. – № 1. – Режим доступу: <http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals.pdf>.
2. Головкін Б. М. Причинність у системі детермінації злочинності [Електронний ресурс] / Б. М. Головкін // Теорія і практика правознавства. – Вип. 1 (5). – 2014. – Режим доступу: http://nauka.juracademy.kharkov.ua/download/el_zbirnik/_1.pdf.
3. Головкін Б. М. Роль фонових явищ у детермінації злочинності / Б. М. Головкін // Кримінологічна теорія і практика: досвід, проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення. – Київ : Нац. акад. внутр. справ України, 2014. – С. 12–16.
4. Назаренко Д. О. Загальні фактори відтворення фонових для злочинності явищ в Україні / Д. О. Назаренко // Вісн. Кримінол. асоц. України. – 2013. – № 5. – С. 110–117.
5. Назаренко Д. О. Кримінологічний аналіз та протидія фоновим для злочинності явищам : монографія / Д. О. Назаренко. – Харків : Діса плюс, 2013. – 524 с.

Науковий керівник – канд. юрид. наук, асист. Н. В. Сметаніна

О. О. Мардус,
*студентка 4 групи 5 курсу, факультету підготовки кадрів
для Державної пенітенціарної служби України
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого,
м. Харків*

РОЛЬ ВІКТИМНОСТІ У МЕХАНІЗМІ ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНУ

З давніх часів поняття жертви (victima) пов'язували з релігійним обрядом позбавлення життя живої істоти на благо Богів. Згодом даний термін набув ширшого змісту і його почали застосовувати до осіб, постраждалих від злочину, насильства, зради та ін.